

Aspecten van de Thematische Filatelie

Door Pim van den Bold

HET PLAN (6)

Deze keer in de bespreking van oude en nieuwe plannen, het plan van "De illustere wand", de van tentoonstellingen bekende verzameling van mevrouw Joke van Strien. Hartelijk dank voor de medewerking. Ook in dit geval kreeg ik maar liefst vier tussenliggende plannen. Een bewijs dat er voortdurend aan de verzameling wordt gewerkt, een goed teken!

Titel

In alle versies die aan het meest recente plan vooraf gingen, was de ondertitel 'Glasschilderkunst door de eeuwen'. Pas in 2004 werd deze ondertitel vervangen door 'Een geschiedenis van de glasschilderkunst'. Er is niets mis met deze laatste titel. Maar nu ik zie dat de vorige zo lang in gebruik is geweest, wil ik toch kwijt dat ik die net iets boeiender vind dan het zakelijke 'een geschiedenis van'.

Meer zeggingskracht

Als we het oudste en het meest recente plan naast elkaar leggen, dan valt meteen op hoeveel boeiender het is geworden. In het eerste zien we een zakelijke, meer 'technische' omschrijving, in het laatste wordt het verhaal al gedeeltelijk in het plan verteld. Het wordt daarmee aantrekkelijker en is goed voor meer punten bij de beoordeling.

We hebben nu in enkele afleveringen enkele op dit punt sterk verbeterde plannen gezien. Wellicht zien sommige lezers daarin aanleiding, om hun eigen plan ook eens goed onder handen te nemen. Wel zou ik daarbij willen opmerken dat de eerste aandacht gericht moet blijven op een goed feitelijk plan.

rechts
Christus met wereldbol, Raam van Sir Edward Burne-Jones in de St. Barnabaskapel in Kingston, Norfolk Eil. (ca. 1890)

links *Markgraaf Leopold III van Oostenrijk (1075-1136), raam in het Brunnenhaus in het cisterciënzer Stift Heiligenkreuz bij Baden/Wenen (ca. 1290)*

Richt u niet direct bij de eerste aanzetten van uw plan teveel op de taalkundige kant. Zorg dat het eerst inhoudelijk goed en logisch in elkaar zit en maak dan (in letterlijke zin) de vertaalslag.

We hebben trouwens nu al enkele malen gezien dat de hoofdstukken van een oud en een nieuw plan niet meer letterlijk naast elkaar passen. Dit is een bewijs dat ook inhoudelijk bij de indeling van een plan wijzigingen zijn aangebracht. Uiteraard is dat ook een goede zaak.

Het laatste plan maakt duidelijk, dat het heel goed mogelijk is om de geschiedenis van iets te vertellen,

Eva en de slang, raam van Marc Chagall (1963), Kathedraal Metz

Maria met Kind, raam in de Kathedraal van Sevilla (ca. 1880)

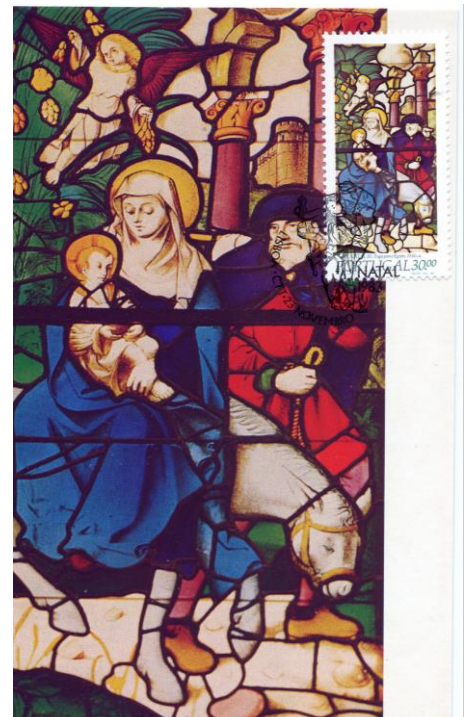
zonder dat het daarvoor noodzakelijk is bepaalde historische tijdvakken of tijdsaanduidingen te gebruiken, zoals in het eerste plan nog werd gedaan.

Vermijd een te brede context

Vooraf beginnende verzamelaars hebben nog wel eens de neiging om hun thema maar eens goed in een breed kader te zetten.

Ze hebben gehoord dat dit een degelijke aanpak is en deze methode heeft het bijkomende voordeel dat je (vooral bij een wat kleiner thema) meteen wat extra bladen kunt vullen.

In het eerste plan vallen in dit verband op 'De vervaardiging van glazen voorwerpen', 'De Middeleeuwse maatschappij' en 'De wereld in oorlog'. In het recente plan is er weliswaar ook

De vlucht naar Egypte, raam in de Capela Mor in het klooster Bathala (Portugal), ca. 1514

een hoofdstuk 'Glas, hoe maak je dat?', maar hier gaat het over het materiaal dat de basis vormt van je thema'. In het eerste plan ging het echter over glazen voorwerpen, dus ook over andere zaken dan de ramen waarover het thema gaat.

Hoe ver moet je trouwens gaan met de behandeling van materialen die een rol spelen bij je thema. Aan de hand van mijn eigen thema 'auto' leg ik dat altijd als volgt uit. Bij dit thema ontkom je uiteraard niet aan de behandeling van energiebronnen en autobanden. Wat benzine betreft, laat je zien dat auto's bij de pomp tanken en dat sommige motoren speciale brandstoffen (Diesel) vereisen. Je behandelt daarbij echter niet het gehele fabricageproces van ruwe olie tot benzine en je gaat er al helemaal niet op in hoe fossiele energiebronnen zijn ontstaan. En bij de banden hoeft geen behandeling plaats te vinden van rubberplantages, laat staan van de daarvoor noodzakelijke klimatologische- en bodemvereisten.

Van de glasschilderkunst is het duidelijk dat er relaties zijn te leggen met de Middeleeuwse maatschappij. Maar daarom hoeft er nog niet een apart hoofdstuk aan die maatschappij te worden gewijd, met daarin ook nog een paragraaf 'Bestuur en economie'. In het latere plan zien we dat hoofdstuk dan ook niet meer.

Lijn van het verhaal mooi in het plan

Het verhaal van het thema is mooi af te lezen uit het plan. Eerst twee hoofdstukken over de techniek en vervolgens Opkomst en eerste ontwikkelingen, Vernieuwing, Ondergang, en 'Het nieuwe kleed' en de Bescherming. Deze verhaallijn zou nog iets sterker tot zijn recht komen als 'De ondergang' een apart hoofdstuk zou worden. Dat zou in ieder geval mede tot voordeel hebben dat niet meer twee op elkaar volgende hoofdstukken over (een geheel verschillende) vernieuwing spreken. Waarom hoort 'Glas in scherven' niet bij de ondergang?

Slothoofdstuk Bescherming of behoud

Veel plannen eindigen tegenwoordig met een dergelijk hoofdstuk. Het gevaar dat dan bij de ontwikkeling op de bladen op de loer ligt, is dat hier alleen wat frankeermachinstempels van beschermende organisaties zijn opgenomen. In zo'n geval kun je zo'n slot-hoofdstuk beter weglaten. Een dergelijk hoofdstuk is namelijk alleen

namelijk alleen gerechtvaardigd, indien dit onderwerp bij de uitwerking ook helemaal het volle pond krijgt.

Geografische indelingen

Geografische indelingen in een plan zijn dikwijls niet gebaseerd op kenmerken

van het thema, maar op grond van het beschikbare filatelistische materiaal. In verzamelingen over 'Wijnbouw' zie je in het plan ook vaak zo'n rijtje landen verschijnen: *Frankrijk, Duitsland Spanje, Zuid Afrika*

In de betreffende hoofdstukken wordt dan niet ingegaan op kenmerkende verschillen in bijvoorbeeld de smaak, maar zijn de filatelistische elementen gerangschikt naar het land van herkomst.

In het eerste plan staan in hoofdstuk 5 drie gebieden opgesomd: Frankrijk, Engeland en het Duitse Rijk. In het nieuwe plan wordt de geografische indeling thematisch ingevuld. Nu is er sprake van een centrum en van de periferie. Natuurlijk moet op de desbetreffende bladen wel worden duidelijk gemaakt, waarom Frankrijk als het centrum wordt beschouwd.

De glaskunst in de Islam

Vanouds is dit een weerbarstig onderwerp in dit thema. In het eerste plan staat deze paragraaf zelfs zonder een aantal bladen vermeld. Er is kennelijk (nog) geen filatelistisch materiaal. Daaruit wordt duidelijk dat dit onderdeel niet is opgenomen omdat er nu eenmaal stukken van voorhanden waren. Nee, het is juist het tegendeel: het wordt als een wezenlijk onderdeel van het plan beschouwd dat er in hoort. Het wordt immers reeds genoemd op het moment dat er nog geen materiaal van voorhanden is. In het nieuwe plan kan een blad gevuld worden met materiaal. Toch maakt deze paragraaf steeds de indruk van een aanhangsel. Het blijft immers vreemd dat dit onderdeel in het eerste plan onder 'het begin' valt en in het nieuwe plan onder 'herstel en vernieuwing'. Ook de inzender worstelt er kennelijk mee. Valt de titel misschien iets in te krimpen of anderszins te veranderen, waardoor dit ene blad, dat in het geheel toch een beetje een vreemde eend lijkt, er niet meer bij hoeft?

Geen literatuurlijst

Tot mijn vreugde is de literatuurlijst uit het eerste plan verdwenen. Inzenders willen met het vermelden van een literatuurlijst vaak aantonen, dat ze er werk van hebben gemaakt en zich behoorlijk in het thema hebben verdiept. Het gaat er echter niet om of het thema is bestudeerd, maar of deze studie blijkt uit de bladen.

Mooi uitgewerkt thema

Uit het eerste plan blijkt dat de structuur van haar thema al in het begin aan deze inzenderster voor ogen stond. Behalve de later ingevoerde boeiende hoofdstuk- en paragraaftitels, is ze ook op allerlei kleine punten blijven schaven, bijvoorbeeld door net een iets andere plaats in het plan. Het is duidelijk dat ook in dit geval de inspanningen hun resultaat hebben opgeleverd. ■

Sybille van Tibur, raam van Arnoud de Moles (16e eeuw) in de kathedraal van Auch (Frankrijk)

Notre Dame de la Belle Verrière, raam in de kathedraal van Chartres, 12e eeuw

Maria Theotokos, centrale deel van het 'Rose de France' in de kathedraal van Chartres (1233).

Plan 1996	Aantal bladen	Plan 2004	Aantal bladen
De illustere wand	2	De illustere wand	2
Glasschilderkunst door de eeuwen		Een geschiedenis van de glasschilderkunst	
1 De vervaardiging van glazen voorwerpen	5	1 Glas, hoe maak je dat, wat doe je er mee?	5
2 Het begin van de glasschilderkunst	12	2 Het begin van de glasschilderkunst	8
2.1 De oorsprong van het gebrandschilderd glas als kunstvorm		2.1 De oorsprong van het gebrandschilderd glas als kunstvorm	4
2.1.1 Mozaïeken	2		
2.1.2 Edelstenen en goud	2		
2.1.3 Email champlevé	2		
2.1.4 Miniatuurkunst	2		
2.2 De vervaardiging van een gebrandschilderd raam		2.2 De vervaardiging van een gebrandschilderd raam	
2.2.1 De glazenier aan het werk	1	2.2.1 De kleuren van het glas	2
2.2.2 De kleuren van het glas	1	2.2.2 De glazenier aan het werk	2
2.3 De eerste glazen	2		
2.4 Glaskunst in de Islam	-		
3 De Middeleeuwse maatschappij	7		
3.1 Bestuur en economie	-		
3.2 De christelijke kerk	7		
4 Kerkbouw en kunst in de kerken in de Middeleeuwen	11	3 Licht in het donker: het geloof verbeeld in gloeiend glas	17
		3.1 Kerkbouw en het gebrandschilderd glas	
4.1 De pre-romaanse periode (5 ^e – 11 ^e eeuw)	1	3.1.1 De eerste kerken, de eerste glazen	3
4.2 De Romaanse periode (ca.1050 – 1250)	4	3.1.2 Van het Romaanse 'donker' naar het gotische 'licht'	5
4.3 De gotiek (12 ^e – 15 ^e eeuw)	4	3.2 Het roosvenster	2
4.4 Lessen in het licht	-	3.3 De glasschilderkunst in gloria	
4.5 Het roosvenster	2	3.3.1 Het centrum: Frankrijk	3
		3.3.2 De periferie	4
5 Hoogtepunten van de glasschilderkunst in de Middeleeuwen	5		
5.1 Frankrijk	2		
5.2 Engeland	1		
5.3 Het Duitse Rijk en de omliggende gebieden	2		
6 De nieuwe tijd	6	4 Van vernieuwing tot ondergang van het ambacht	14
6.1 Renaissance (14 ^e – 16 ^e eeuw)		4.1 Historische ontwikkeling en technische vernieuwing	
6.1.1 De wereld verandert	-	4.1.1 De luiken gaan open	3
6.1.2 De kunst in beweging	6	4.1.2 De glazenierskunst in beweging	5
6.2 Reformatie, burgeroorlog en revolutie		4.2 Het glasschilderen in verval	
		4.2.1 Gescheiden in geloof – verscheidenheid in glazen	3
		4.2.2 Kerken 'in het nieuw'	2
		4.2.3 Achterglasschilderkunst	1
7 Nieuwe belangstelling voor de glazenierskunst	10	5 Het oude ambacht in een nieuw kleed	23
7.1 Neogotiek	4	5.1 Herstel en vernieuwing	
7.2 En nu verder	-	5.1.1 De glasschilderkunst herontdekt	4
7.3 De wereld in oorlog	2	5.1.2 En nu verder	4
		5.1.3 Het gebrandschilderd glas trekt de wereld door	4
7.4 Vernieuwing	4	5.2 Glas in scherven	2
		5.3 Glazen herinneringen	2
		5.4 De glaskunst in de Islam	1
		5.5 Nieuwe wegen, nieuwe materialen	6
8 En nu de toekomst	2	6 Schoonheid in glas: waard om te behouden	3
Literatuurlijst			
	60		72

